

ÇİNCEDEKİ TÜRKÇE KELİMELER ÜZERİNE*

YARD. DOÇ. DR. ALIMCAN İNAYET

Tarihi kaynaklar Türk - Çin ilişkilerinin bundan binlerce yıl öncesine dayandığını gayet açık bir şekilde göstermektedir. Türk menşeli olduğu sanılan Cou Sülâlesi (M. Ö. 11. yüzyıldan M. Ö. 3. yüzyıla kadar)ndan günümüze kadar geçen zamanı hesaba katarsak, Türk - Çin ilişkileri en az 3000 senelik bir tarihe sahip demektir. Bu süre içerisinde “bu iki millet ticaretten savaşa kadar her türlü komşuluk ilişkileri yanında, uzun devirler boyunca da aynı yöneticilerin idaresinde birlikte yaşamışlardır. Hayatlarındaki bu iç içelik mutlaka bu milletlerin dillerine de yansımış olmalıdır.”¹

Nitekim bu komşuluğun bir neticesi olarak günümüz Türk ve Çin dillerinde aynı ses ve aynı anlamda kullanılan pek çok ortak kelimeler bulunmaktadır. Ancak bugün dilcilerimiz veya Türk dili üzerinde araştırma yapanlar pek fazla üzerinde durmadan bu kelimeleri Çinceye mal etmektedirler. Konuya daha ciddi, daha bilimsel olarak yaklaşıldığında, Çince sanılan bu kelimelerin Çinceden Türkçeye geçebileceği gibi, Türkçeden de Çinceye geçebileceği veya geçtiği yönünde bir fikir oluşturmak mümkündür.

Söz konusu kelimelerin kökeninin Çince mi yoksa Türkçe mi olduğu meselesinde kesin bir şey söyleyebilmek için bize göre şu hususların dikkate alınması gerekir:

1. Türkçe kelimelerin kök ve ailesi veya diğer Altay dillerindeki paralelleri araştırılmalıdır. Yani Türkçe kelimelerin kökü ve türetilen şekilleri, şekil ve anlam yönünden geçirdiği değişiklikler, diğer Türk boylarının dillerindeki şekil ve kullanım alanları araştırılmalıdır.

2. Eski Çincenin telâffuz özelliği hakkında bilgi sahibi olmak gerekir. Bilindiği gibi, bugünkü Çincenin telâffuzu ile Eski Çincenin telâffuzu arasında epey

* Bu yazı 3. Uluslar Arası Türk Dil Kurultayı' (Ankara 1996)'nda sunulan bildirinin gözden geçirilmiş şeklidir.

1 Günay Karaağaç, “Türkçe ve Komşuları”, *E. Ü. Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları*, Sayı: V, 1989, s. 68.

fark vardır. Bu farklılık Türkçeye Çince den yahut Çinceye Türkçeden alınan kelimelerin tespitinde önemli bir engel teşkil etmektedir. Meselâ, bugün tarih kitaplarımızda rastladığımız “*Mete*” kelimesi aslında Türkçe *batur* < *bahadır* < *bagator* kelimesinin Çinceye geçen ve bugünkü Çincenin telâffuzuna göre “*Mao-Tun*” yahut “*Mo-Du*” diye okunan şeklinden başka bir şey değildir. Eski Çincenin telâffuzuna göre “*Mao-Tun*” ya da “*Mo-Du*” kelimesi “*Bak-tut*” şeklinde okunurdu. Çinliler kelime sonundaki ‘r’ sesini okuyamazlar ve bu sesi ‘t’ şekline sokarlardı.”²

Aynı şekilde Türklerin Nevruz geleneğinden Çinceye geçen “*Mao-shih-ai*” kelimesi de Türkçe *Başay* < *baş+ay* kelimesinden başka bir şey değildir. Ancak araştırmacılar bu kelimeyi bugünkü Çincenin telâffuzuna göre okuduğu için “*Buz ay*”, “*baş yıl*” diye çeşitli tahminlerde bulunmuştur.³ Anlaşıyor ki, Eski Çincenin telâffuzunu öğrenmek alıntı kelimeler meselesinde bize yeni ufuklar açabilir.

3. Çincenin yabancı dillerden alıntı yapma kuralları ve özelliği hakkında da bilgi edinmek gerekir. Çünkü her dilin başka bir dilden alıntı yapmada kendine özgü kural ve özellikleri vardır. Çincenin bu husustaki özelliği ise yabancı bir kelimeyi ilk aşamada orijinal sesini taklit etmek suretiyle, daha sonra ise kelimenin ifade ettiği anlama göre çevirmek veya kelimeyi başından yahut sonundan parçalayarak almaktan ibarettir. Meselâ, İngilizce *combine* kelimesini Çinliler önce “*康拜恩 kāng bài yīn*” diye olduğu gibi almış, daha sonra anlamına göre “*聯合收割機 lián hé shōu gē jī*” diye çevirmiştir.⁴ Fransızca *burjuva* kelimesi de önce “*布尔乔亚 bù'ěr qiá yà*” diye orijinal sesiyle alınmış, sonra anlamına göre “*资产阶级 zī chǎn jiē jí*” diye çevirilmiştir.⁵ İngilizce *anarchism* kelimesi önce “*安那其主义 ān nà qí zhǔ yì*” diye yarısı olduğu gibi, yarısı çevirilerek alınmış, daha sonra tamamı “*无政府主义 wú zhèng fǔ zhǔ yì*” diye tercüme edilmiştir.⁶ Sanskritçe bir kelime olan *arhat* kelimesi de, Çinceye önce “*阿罗汉 ā luó hàn*”

2 Prof. Dr. Bahaeddin Ögel, *Türk Mitolojisi*, 1. Cilt, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1989, s. 5.

3 Hzl: Prof. Dr. Sadık Tural, *Nevruz*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 1995, s. 160.

4 Xian dai han yu ci dian (Çağdaş Çin Dili Sözlüğü), Shang wu yin shu guan, 1986, Beijing, s. 633.

5 a.g.e. s. 95.

6 a.g.e. s. 6.

olarak alınmış, sonra kelime başındaki *a* sesi bırakılarak “ 罗汉 luó hàn” şekliyle yerleşmiştir.⁷ Yani Çinceye giren yabancı kelimeler anlamına göre çevrildiği veya parçalandığı için bu kelimelerin alıntı olup olmadığını kestirmek çok zordur. Bu sebeptendir ki, Türk ve Çin dillerindeki birbirinden alınan kelimeleri tespit etmek için Çincenin en eski kaynaklarına kadar inmek mecburiyetindeyiz.

Şimdi yukarıda gösterdiğimiz cihetlerle aşağıdaki kelimeleri tek tek ele alıp muhakeme ederek bir sonuca ulaşmaya çalışacağız.

1. Ben: Türkçede “Çoğu doğuştan, tende bulunan ufak, koyu renkli leke veya kabartı”⁸ diye izah edilen *ben* kelimesi Çince de “ 斑 bān” (okunuşu: ben) şeklinde yer almış olup “ben, leke, benli, benek”⁹ gibi anlamları ifade etmektedir. Bu kelimenin Türkçede halk arasında kullanılan “saçta, sakalda beliren beyazlık”¹⁰ anlamı da Çince de aynen mevcut olup buna “ 斑白 bān bái” denmektedir.¹¹ Bu sebeptendir ki bazı dilciler bu kelimeyi Çince kabul etmektedir. Meselâ, Uygur bilim adamı Doç. Abdurrauf Polat *Uygur Tili Leksikologiyisi* adlı kitabında Uygurca *meñ* kelimesini Çince kökenli kabul etmiştir.¹² Bilindiği gibi, *ben* kelimesi Türkçede, çok yaygın, çeşitli türeme şekli olan eski bir kelimedir. *Divanü Lugati't-Türk* (DLT.)’te *meñ*¹³ kelimesi “yüzdeki ben” diye izah edilmektedir.

Bu kelime tarihte Eu., Hak., Çağ., Har., Kıp. *meñ*, Osm. *beñ*,¹⁴ şeklinde geçmektedir. Bugün de bu kelime TTü. *ben*, Tkm. *meñ*¹⁵ Uyg., Kaz., Kırg., *meñ*¹⁶ Özb. *mañ*¹⁷, Tat., Sal., Suyg. *miñ*¹⁸ şekillerinde kullanılmaktadır.

7 a.g.e. s. 749.

8 *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu, Ankara 1988, s. 168.

9 *Çağdaş Çin Dili Sözlüğü*, s. 27.

10 *Türkçe Sözlük*, s. 168.

11 *Çağdaş Çin Dili Sözlüğü*, s. 27.

12 Abdurrauf Polat, *Uygur Tili Leksikologiyisi*, Keşker Uygur Neşriyatı, 1995, s. 167.

13 *Divanü Lugati't-Türk*, III. Cilt, s. 359.

14 Sır Grerard Clauson, *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, Oxford At The Clarendon Press, 1972, s. 346.

15 Hzl: Talat Tekin, Mehmet Ölmez, Emine Ceylan, Zuhâl Ölmez, Süer Eker, *Türkmençe - Türkçe Sözlük*, Simurg, Ankara 1995, s. 454.

16-17-18 *Zhongguo Tujue Yuzu yuyan ci hui ji* (Çin’deki Türk Dilleri Sözlüğü), Minzu chuban she (Milletler Neşriyatı), 1990, Pekin, s. 140.

Yukarıda gördüğümüz gibi, *ben* kelimesi muhtelif Türk boylarının yaşadığı çok geniş coğrafi alanda eskiden beri çeşitli telâffuz şekilleriyle yaygın olarak kullanılmıştır. Bu, söz konusu kelimenin Çince'den Türkçeye değil, aksine Türkçeden Çinceye geçtiğini düşündürmektedir.

2. Beniz: Türkçede “yüz rengi” anlamına gelen *beniz*¹⁹ kelimesi *Divanü Lugati't-Türk'te meñ(i)z*²⁰ şeklinde geçer. Uygur bilim adamları bu kelimenin de Çince “cismin dış yüzeyi, yüz, itibar, hatır” gibi anlamları ifade eden “面 miàn” veya “面 子 miànzi”²¹ kelimesinden geldiğini ileri sürmektedir. Ancak *beniz* kelimesi de yukarıda gördüğümüz *ben* kelimesi gibi Türkçede çok eskiden beri yaygın şekilde kullanılagelen bir kelimedir. G. Clauson'a göre bu kelime Eu. *meñiz*, Hak. *meñiz*, Çağ. *beñiz*, Harz. *meñiz*, Osm. *beñiz*, Kum. *meyiz*, Kıp. *meñiz/megiz*, Tar. *meñzi*, Tkm. *beñiz* şekillerinde mevcut olup yerine göre “yüz, renk, yüz rengi” gibi anlamları ifade etmektedir.²² Günümüzde de bu kelime TTü. *beniz*²³ Az. *beniz*²⁴, Tkm. *meñiz*²⁵, Uyg. *meñz/meñzi*²⁶ şekillerinde kullanılmaktadır. *beniz/meñiz* kelimesinden Türkçenin çeşitli devirlerinde *beñzemek/meñzemek*, *benzemek/menzemek*, *beñzer/meñzer* gibi fiil ve sıfatlar yapılmıştır.²⁷

Çince “面 子 miànzi” kelimesinin iki şekli vardır. Birisi “面 miàn”, öbürü de “面 子 miànzi”dir. “面 Miàn” “yüz, cismin dış yüzeyi, yüz yüze, kısım veya taraf”²⁸ gibi anlamları ifade ederken “面 子 miànzi” daha çok “cismin dış yüzeyi, itibar, hatır” gibi anlamlara gelmektedir. Yani Türkçe *beniz* kelimesinin ifade ettiği “yüzün rengi, insanın rengi, renk” gibi asıl anlamlar Çince “面 /面 子 miàn/miànzi” kelimesinde bulunmamaktadır. Bütün bunlardan *beniz* kelimesinin de *ben* kelimesi gibi Çince'den Türkçeye değil, Türkçeden Çin-

19 *Türkçe Sözlük*, s. 170.

20 *Divanü Lugati't-Türk*, 1. cilt, S. 60 ve III. Cilt, s. 363.

21 *Çağdaş Çin Dili Sözlüğü*, s. 786-787.

22 Gerard Clauson, *a.g.e.*, s. 352.

23 *Türkçe Sözlük*, s. 170.

24 Seyfettin Altaylı, *Azerbaycan Türkçesi Sözlüğü 1*, Millî Eğitim Basım Evi, İstanbul 1994, s. 117.

25 *Türkmence - Türkçe Sözlük*, s. 454.

26 *Henzuçe - Uygurca yarıçuk Lugiti* (Çince-Uygurca Cep Sözlüğü), Şincang Helk Neşriyatı, 1993, Urumçi, s. 501.

27 Gerard Clauson, *a.g.e.*, s. 352.

28 *Çağdaş Çin Dili Sözlüğü*, s. 786.

ceye geçmiş olduğu kanaatine varabiliriz. Çünkü Çince “面 子 miànzi” kelimesinin bazı Türk boylarının diline *meñiz*, bazılarına *beñiz* ya da Hakaniye devrinde *meñiz*, Çağatay devrine gelindiğinde *beñiz* olarak değişmesi mümkün değildir. Çince *beniz* kelimesinin tam karşılığı “脸 蛋 liǎndàn”²⁹dir. Bu kelime ile “面 miàn” kelimesi birleştirilerek “脸 面 liǎn miàn”³⁰ kelimesi doğmuştur ki, bu da “yüz, itibar, hatır” gibi anlamları ifade etmektedir. Bu durum Türkçe *beniz* ya da *meñiz* kelimesinin Çinliler tarafından “面 子 miànzi” veya “面 miàn” şeklinde parçalanarak alındığı fikrimizi destekler niteliktedir.

3. Bön: Türkçede “budala, saf” anlamında kullanılan *bön*³¹ kelimesi Çince de “笨 bèn” şeklinde mevcut olup “kavrama kabiliyeti ve hafızası zayıf, akıllı olmayan, uyuşuk, ağır”³² anlamlarını ifade etmektedir. Bu kelime eskiden Hak. *mün*, Osm. *bön*, Kırg. *mün*, Kaz. *min*, Kıp. *bun*, Tuv. *muñ*³³ şekillerinde geçmektedir ki, “aptal, saf, hasta” anlamlarını ifade eder. *Divanü Lugati't-Türk*'te *böñ* şeklinde bir kelime vardır. Buna bağlı olarak *böñ kişi* deyimini Kaşgarlı Mahmut “iri yarı, yoğun, obur kişi”, bunun aslı *şebeñ*dir, kısaltılmıştır, demirden yapılmış baston cop anlamındadır” diye izah etmektedir.³⁴ Buradaki *böñ* kelimesinin “aptal, saf” anlamındaki *bön* kelimesiyle ne derecede ilişkisi olduğu ayrıca düşünülmesi gereken bir husustur. Bugün de TTü. *bön*, Tkm. *mön* “aptal, saf, çabuk inanan”³⁵, Uyg. *möñ* “İyi ve kötüyü pek fark edemeyen, kafası çalışmayan, aptal, geri zekâlı”³⁶ şeklinde kullanılmakta olan bu kelimenin Türkçeden Çinceye geçmiş olabileceğini düşünüyoruz.

4. Denk: Türkçede “yük hayvanlarının sağ ve soluna konulan iki yük parçasından her biri, ağırlık bakımından eşit olan, eşit, müsavat, uygun, rast gelmek” gibi anlamları ifade eden *denk*³⁷ kelimesi Çince de “等 dēng” şeklinde mev-

29 Çağdaş Çin Dili Sözlüğü, s. 704.

30 Çağdaş Çin Dili Sözlüğü, s. 704.

31 Türkçe Sözlük, s. 222.

32 Çağdaş Çin Dili Sözlüğü, s. 52.

33 Gerard Clauson, a.g.e., s. 347.

34 *Divanü Lugati't-Türk*, III. Cilt, 354.

35 *Türkmençe-Türkçe Sözlük*, s. 463.

36 *Uygur Tilinin İzahlık Lugati*, 5. Cilt, Milletler Neşriyatı, Pekin 1995, s. 260.

37 *Türkçe Sözlük*, s. 357-358.

cut olup “eşit, tür, cins, derece ve sayıca aynı”³⁸ gibi anlamlara gelmektedir. Bu kelime Yenisey kitabelerinde *teñ*, Uygurca Maniheist ve Budist metinlerinde de *teñ*, Hak., Çağ., Harz., Kum., Kıp. *teñ*, Osm., Tkm. *den*, Far. *tan/dan* şeklinde geçmektedir³⁹. Bu bakımdan Clauson bu kelimenin Çince den alınmış olduğunu doğru bulmuyor⁴⁰. *denk* kelimesi bugün de bütün Türk boylarında kullanım alanı çok geniş olan bir kelimedir. Bu kelimenin çeşitli Türk boylarının dillerindeki şekilleri şöyledir: TTü. *denk*, Tkm.⁴¹, Suyg. *deñ*⁴², Tuv. *diñ*⁴³, Tat. *teñ/tiñ*⁴⁴, Uyg., Kaz., Kırg., Özb. *teñ*⁴⁵, Şor. *teñ*⁴⁶, Yakt. *teñ*⁴⁷. Öyle anlaşılıyor ki, *denk/teñ* kelimesi de Türkçenin Çinceye verdiği bir kelimedir. Nitekim bugünkü Çincedeki “ 等 dëng” kelimesinin Eski Çince de “teng” okunduğunu G. Clauson’un kitabından öğrenmekteyiz. Martti Rasanen “Versuch eines etymologischen wörterbuchs der turk-sprachen” (Helsinki 1969) adlı kitabında, “eşitlik, müsavat” anlamına gelen “dın” kelimesini Çince kaynaklı göstermiştir ki, bu telâffuz itibarıyla da doğru değildir.

5. Dinlemek: Türkçede “işitmek için kulak vermek, birinin sözünü, öğüdünü kabul edip gereğince davranmak, uymak, baş eğmek, itaat etmek” gibi anlamları ifade eden *dinlemek*⁴⁸ kelimesi Çince de “ 听 ting” şeklinde geçer ve “işitmek, duymak, öğüte itaat etmek, bir fikri kabul etmek”⁴⁹ gibi anlamlarda kullanılır. Orhun kitabelerinde *tiñla-/tiñle-*⁵⁰ şeklinde geçen bu kelime Eu., Hak., Çağ. *tiñla-*, Harz., Osm., Az., Tkm. *diñle-*, Tuv. *diñna-*⁵¹ biçiminde kullanılmıştır. Günümüzde de bu kelime TTü. *dinlemek*, Az. *dinlemek*⁵², Tkm. *diñ*, *diñlemek*⁵³, Uyg. *tiñşamak*, Kaz. *teñdamak*, Kırg. *tiñşamak*, Özb. *tiñşemek*, *tiñlemek*, Tat.

38 Çağdaş Çin Dili Sözlüğü, s. 227.

39 Gerard Clauson, *a.g.e.*, s. 511.

40 Gerard Clauson, *a.g.e.*, s. 511

41 *Türkmençe-Türkçe Sözlük*, s. 145.

42,43,44,45 *Çince'deki Türk Dilleri Sözlüğü*, s. 280

46 N. N. Kurpeşko, Tannagaşeva- Doç. Dr. Şükrü Haluk Akalın, *Şor Sözlüğü*, Türkoloji Araştırmaları, Çukurova Üniversitesi Basım Evi, s. 112.

47 Yuriy Vasiliev (Cargistay), *Türkçe-Sahaca (Yakutça) Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1995, s. 64.

48 *Türkçe Sözlük*, s. 379.

49 *Çağdaş Çin Dili Sözlüğü*, s. 1145.

50 Hüseyin Namık Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1987, s. 864-865.

51 Gerard Clauson, *a.g.e.*, s. 522.

52 *Azerbaycan Türkçesi Sözlüğü*, 1, s. 288.

53 *Türkmençe Sözlük*, s. 162.

teñlamak, Tuv. *diñnamak*, Sal. *diñnamak*, Suvg. *tiñnamak*⁵⁴ şekillerinde bulunmaktadır. Dolayısıyla bu kelimenin de Çincenin Türkçeye değil, Türkçenin Çinceye verdiği bir kelime olduğu anlaşılmaktadır.

6. Donmak: Türkçede “buz tutmak, soğuktan ölmek, çok üşümek, soğuktan zarar görmek” gibi anlamlara gelen *donmak*⁵⁵ kelimesi Çince de “冻 dòng” şeklinde mevcut olup “donmak, buz tutmak, soğuktan katılaşmak, üşümek”⁵⁶ gibi anlamları ifade etmektedir. Türkçede bu kelimenin biri isim *don*, biri fiil *donmak* olmak üzere iki şekli vardır. Çince de ise sadece fiil şeklini görüyoruz. Osm., Az., de *don*, Tkm., Tuv., da *doñ* şeklinde geçen bu kelime *DLT.*, Hak., Harz., Kıp., da *toñ* biçiminde görülmektedir.⁵⁷ Bunun fiil şekli olan *donmak* fiili de Osm., Az., Tkm., Tuv. *donmak*, *DLT.*, Hak., Çağ., Harz., Kum., Kip. *toñmak*⁵⁸ şeklinde kullanılmıştır. Bugünkü Türkçede bu kelimenin isim ve fiil şekli TTü. *don/donmak*⁵⁹, Az. *don/donmak*⁶⁰, Tkm. *doñ/doñmak*⁶¹, Uyg. *toñ/toñlamak*, Kaz. *toñ/toñdanmak*, Kırg. *toñ/toñmak*, Tat. *toñlamak*, Tuv. *doñ/doñmak*, Sal. *doñ/doñmak*, Suvg. *doñ/doñgemek*⁶² biçimindedir. Uygur bilim adamı Doç. Abdurrauf Polat bu kelimeyi Çince kabul etmektedir. Ona göre Çince den giren fiil sözcükleri Uygurcada doğrudan doğruya *mak/mek* eki alamaz, ancak *-la/-le*, *-da/-de*, *-sa/-se* eki alarak Uygurca fiil sözcüğüne dönüştürülebilir.⁶³ Burada müellifin sadece Uygurca’daki *toñlamak* kelimesini göz önünde bulundurduğu anlaşılmaktadır. Hâlbuki *toñ* kelimesinin *-la* almayan şekilleri yukarıda gördüğümüz gibi Türkçenin muhtelif dönemlerinde ve çeşitli şivelerinde mevcuttur. Bu bakımdan *donmak* kelimesinin Çince den Türkçeye değil, Türkçeden Çinceye geçtiğini rahatlıkla söyleyebiliriz.

54 Çindeki Türk Dilleri Sözlüğü, s. 258.

55 Türkçe Sözlük, s. 399.

56 Henzuçe - Uygurçe Yançuk Lugiti, s. 198.

57 Gerard Clauson, a.g.e., s. 513.

58 Gerard Clauson, a.g.e., s. 515.

59 Türkçe Sözlük, s. 398-399.

60 Azerbeycan Türkçesi Sözlüğü, s. 306.

61 Türkmence Sözlük, s. 170.

62 Çin’deki Türk Dilleri Sözlüğü, s. 265.

63 Doç. Abdurrauf Polat, a.g.e., s. 170.

Netice itibarıyla, Türk ve Çin dillerindeki aynı ses ve aynı anlamlarda kullanılan bu kelimelerin bir tesadüf olmadığı anlaşılmaktadır. Öyleyse bu kelimelerin diller arası geçişi ne zaman, nasıl olmuştur meselesi ortaya çıkar. Bu meseleye bilimsel olarak yaklaşabilmek için daha evvel de işaret ettiğimiz gibi, Türkçe kelimelerin kök ve ailesini daha ciddi araştırmakla birlikte Çincenin tarihi ve bugünkü özelliklerini de incelemek gerekiyor. Üzerinde fazla durmadan bir kelimeyi hemen Çinceye veya Türkçeye mal etmek hiç de bilimsel bir tavır değildir. Biz bu yazıda dikkati bu noktaya çekmek istedik.

KISALTMALAR

- Az. : Azerice
Çağ. : Çağatayça
Eu : Eski Uygurca
Far. : Farsça
Hak. : Hakaniye Türkçesi
Harz. : Harezmce
Kaz. : Kazakça
Kırg. : Kırgızça
Kıp. : Kıpçakça
Kum. : Kumanca
Sal. : Salarca
Suyg. : Sarı Uygurca
Şor. : Şorca
Osm. : Osmanlıca
Özb. : Özbekçe
Tar. : Tarançı şivesi
Tat. : Tatarca
Tuv. : Tuvaca
Tkm. : Türkmence
TTü. : Türkiye Türkçesi
Uyg. : Yeni Uygurca